

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту

Кафедра психології та педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету здоров'я, психології,
фізичної культури та спорту

Є.О. Павлюк

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна Психологічна допомога в соціальній сфері

Освітньо-професійна програма Психологія

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Антонова Зінаїда Олександрівна
Профайл викладача	Антонова Зінаїда Олександрівна – Кафедра психології та педагогіки (khmnu.edu.ua)
Е-mail викладача(ів)	antonovaz@khmnu.edu.ua
Контактний телефон	+380673608969
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/enrol/index.php?id=8027
Консультації	Очні: понеділок, 5-а пара, 3-403а, п'ятниця, 2-а пар, 3-403а он-лайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни		Кількість годин						Курсовий проект	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
					Аудиторні заняття				Індив. робота студента	Самостійна робота студента, в т.ч. ІРС			Залік	Іспит
			Кредити ЄКТС	Години	Всього	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття						
Денна	1	1	5,0	150	51	17		34		99				+
Заочна	1	1	5,0	150	16	8		8		134				+

Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна «Психологічна допомога в соціальній сфері» є складовою обов'язкової частини дисциплін професійної підготовки фахівців другого (магістерського) освітнього рівня за спеціальністю 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія. Психологічна допомога – надання людині, сім'ї або соціальній групі професійної підтримки та сприяння у вирішенні їх психологічних проблем, соціальної адаптації, саморозвитку, самореалізації, реабілітації, подоланні складної психологічної ситуації. Освітній компонент надає відомості про специфіку надання першої невідкладної допомоги різним верствам населення в психотравмуючій ситуації, надання допомоги в екстремальних ситуаціях, які пов'язані із загрозою для життя, розкриває можливості арт-методів у роботі з людьми, які пережили травматичну ситуацію. Вивчення теоретичних та практичних основ психологічної допомоги різним категоріям населення, які переживають кризову ситуацію, допомагає здобувачам вищої освіти набути навички подолання кризових станів, розробляти практичні рекомендації батькам, вчителям, соціальним працівникам щодо надання психологічної допомоги.

Пререквізити: вихідна.

Кореквізити: Кар'єрний коучинг, Психологія толерантності, Кризове сімейне консультування, Інноваційні психологічні технології, Соціально-психологічний супровід осіб у складних життєвих обставинах, Переддипломна практика. Кваліфікаційна робота.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни – ознайомити студентів з видами травм та їх особливостями; розвивати вміння аналізувати особистісні прояви переживання людини; виховувати у студентів гуманізм та толерантність; забезпечити професійну компетентність практичних психологів у сфері підготовки та кваліфікованого проведення кризового психологічного консультування особистості.

Завдання дисципліни: поглибити знання здобувачів вищої освіти про сучасні дослідження з проблеми психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях; допомогти здобувачам вищої освіти оволодіти доступними навичками психологічної допомоги постраждалим внаслідок психотравмівних ситуацій; оволодіння навичками консультування та терапевтичної роботи з травмою.

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен бути здатним: розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість; розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість; оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації; вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності; вміти застосовувати інноваційні психологічні технології при роботі з вразливими категоріями населення; визначати напрями соціально-психологічного супроводу осіб у складних життєвих обставинах, розробляти та впроваджувати програми реабілітації та реадптації учасників бойових дій та їх сімей.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

№ тижня	Тема лекції*	Тема практичного заняття*	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Тема 1. Психологічна допомога населенню.	Типи ставлення особистості до психічної травми.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Виконання домашнього завдання до теми № 1. Підготовка до виконання практичної роботи № 1-2	12	[1; 2; 3; 4; 5; 9]
2		Техніки саморегуляції.			
3	Тема 2. Невідкладна (перша) психологічна допомога.	Сутність реконструкції життєвого світу в кризових ситуаціях.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Виконання домашнього завдання до теми № 2. Підготовка до виконання практичної роботи № 3-4	12	[2; 3; 4; 7; 10; 11]
4		Рекомендації батькам дітей дошкільного та молодшого шкільного віку «Якщо ваша дитина пережила травматичні події»			
5	Тема 3. Екстрена (кризова) допомога.	Пам'ятка для дітей «Як почуватися підлітки, котрі потрапили у кризову ситуацію».	Опрацювання теоретичного матеріалу. Виконання домашнього завдання до теми № 3. Підготовка до виконання практичної роботи № 5-6	12	[4; 5; 6; 8; 11; 12]
6		Шляхи подолання психотравмуючої ситуації			
7	Тема 4. Основні принципи надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок психотравмівних ситуацій.	Сутність цілей психологічної допомоги в психотравмуючій ситуації.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Виконання домашнього завдання до теми № 4. Підготовка до виконання практичної роботи № 7-8	12	[4; 6; 7; 9; 10; 11; 12]
8		Сутність поняття та симптомів посттравматичного стресу.			
9	Тема 5. Дистанційна психологічна допомога та консультування.	Напрями психологічної допомоги у психотравмуючій ситуації;	Опрацювання теоретичного матеріалу. Виконання домашнього завдання до теми № 5. Підготовка до виконання практичної роботи № 9-10	12	[3; 4; 6; 7; 10; 11]
10		Сутність феномену «звуженої свідомості».			

№ тижня	Тема лекції*	Тема практичного заняття*	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
11	Тема 6. Психологічна допомога та підтримка під-час війни.	Сутність мотивації в психотравмуючих ситуаціях.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Виконання домашнього завдання до теми № 6. Підготовка до виконання практичної роботи № 11-12	13	[2; 3; 4; 7; 10; 12]
12		Емоційний простір та емоційний потенціал особистості.			
13	Тема 7. Психологічна допомога різним категоріям жертв.	Напрями психологічної допомоги в психотравмуючій ситуації.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Виконання домашнього завдання до теми № 7. Підготовка до виконання практичної роботи № 13-14	13	[1; 3; 4; 6; 8; 9; 11]
14		Психологія самотності.			
15	Тема 8. Психотерапія при травмі. Консультування та терапевтична робота з травмою.	Кризова самотність як фактор психологічного неблагополуччя.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Виконання домашнього завдання до теми № 8. Підготовка до виконання практичної роботи № 15-17	13	[1; 3; 4; 6; 7; 9; 11]
16		Профілактична програма зниження інтенсивності впливу вторинної травми.			
17		Сутність віри та її ролі у стратегії подолання психотравмуючої ситуації. Сутність релігійних стратегій переживання травми			

Примітка: * Лекції проводяться по дві години через тиждень, практичні заняття щотижня – дві години.

Політика дисципліни

Організація освітнього процесу з дисципліни відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітній програмі та навчальному плану. Студент зобов'язаний відвідувати лекції і практичні заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на заняття, практичні завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене практичне заняття студент зобов'язаний опрацювати самостійно у повному обсязі і відзвітувати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До практичних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набутті особою знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок визнання та перезарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ <http://surl.li/codwt>. Виконуючи самостійну роботу з дисципліни, студент має дотримуватися політики доброчесності. У разі наявності плагіату він отримує незадовільну оцінку і має виконати завдання за новою темою.

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання академічних досягнень студента здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною чотирибальною шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти визначаються відповідно до структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт.

Оцінювання результатів навчання студентів денної форми навчання складається з таких елементів: усне опитування, тестовий контроль, захист практичних завдань, представлення результатів виконання творчих завдань для самостійної роботи, семестровий контроль (іспит). Студент, який набрав позитивний середньозважений бал за поточну роботу і не здав семестровий контроль (іспит), вважається невстигаючим.

**Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання
здобувачів денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами**

Аудиторна робота		Усне опитування		Самостійна робота здобувача		Семестровий контроль	
Практичне завдання (психологічні задачі)				Творче завдання (поради та пам'ятки)	Тестовий контроль		Іспит
1	2	1	2	1	1	2	
ВК: 0,2		0,2		0,1	0,1		0,4

Примітки: ВК – ваговий коефіцієнт.

Оцінювання результатів навчання здобувачів заочної форми навчання складається з таких елементів: контрольна робота, усне опитування, тестовий контроль, семестровий контроль (іспит).

**Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання
здобувачів заочної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами**

Аудиторна робота		Самостійна робота здобувача		Семестровий контроль (іспит)	
Усне опитування		Тестовий контроль		Контрольна робота	
Іспит					
ВК: 0,15		0,15		0,2	
				0,5	

Примітка: ВК – ваговий коефіцієнт.

Критерії оцінювання за видами робіт

Практичні роботи, домашні завдання, усне опитування

Оцінювання знань студентів під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві-три несуттєві <i>помилки</i> .
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві-три <i>несуттєві помилки</i> .
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і <i>суттєві помилки</i> у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

Контрольна робота

Контрольна робота студентів заочної форми навчання включає два теоретичних питання. Зміст та вимоги до написання та оформлення контрольної роботи подані у методичних вказівках, розміщених у Модульному середовищі для навчання ХНУ.

Критерії оцінювання контрольної роботи студентів заочної форми навчання

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій оцінювання контрольної роботи студентів заочної форми навчання
Відмінно	Зміст питань розкрито повно і грамотно, правильно використано понятійний апарат; логічний виклад відповіді державною мовою; проявлено творчий підхід та самостійне мислення. Дотримані всі вимоги оформлення контрольної роботи. При написанні допущено дві-три несуттєві похибки.
Добре	Зміст питань розкрито повно. Показано володіння понятійним апаратом і фаховою термінологією; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі питань можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання тощо. Відповідь будується на основі самостійного мислення. Дотримані не всі вимоги оформлення контрольної роботи. Допущено дві-три несуттєві помилки.
Задовільно	Зміст питань розкрито неповно. Виявлено знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією. Відповідь будується на рівні репродуктивного мислення, слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді. Не дотримано вимог оформлення контрольної роботи.
Незадовільно	Зміст питань не розкрито. Виявлено розрізнені, безсистемні знання, допущені суттєві помилки у визначенні понять, перекручено їх зміст, виклад матеріалу хаотичний. Не дотримано вимог оформлення контрольної роботи.

Оцінювання тестового завдання. Тестове завдання передбачає репродуктивне відтворення знань шляхом відбору правильної відповіді із запропонованих. Завдання не передбачають виходу за межі чітко окресленого кола понять і допускають лише одну правильну відповідь. За кожен правильну відповідь нараховується один бал. Максимальна кількість балів за тестове завдання – 5.

Відповідність кількості балів за тестове завдання оцінці за інституційною шкалою

Сума балів за тестові завдання	0-2	3	4	5
Оцінка за інституційною шкалою	2	3	4	5

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна шкала балів	Інституційна оцінка	Інституційна оцінка, критерії оцінювання	
A	4,75 – 5,00	5	Зараховано	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь і навичок.
B	4,25 – 4,74	4		Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками.
C	3,75 – 4,24	4		Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками.
D	3,25 – 3,74	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією.
E	3,00 – 3,24	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання.
FX	2,00 – 2,99	2	Не зараховано	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни.
F	0,00 – 1,99	2		Незадовільно – необхідна серйозна робота і повторне вивчення дисципліни.

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

1. Травма як причина життєвої кризи.
2. Катастрофи та надзвичайні ситуації.
3. Війна як джерело травми.
4. Насильство та його види.
5. Види життєвих криз
6. Типи ставлення до кризової ситуації.
7. Техніки життя у складних умовах.
8. Сутність сімейного насильства
9. Психологічні чинники ризику батьківського насильства
10. Різновиди насильства щодо дитини та їх ознаки
11. Психічні особливості дітей, що постраждали від насильства

12. Наслідки насильства щодо дитини у сім'ї
13. Загальні засади психопрофілактики насильства в сім'ї
14. Особливості психосоціальної допомоги дитині, що пережила насильство
15. Розлучення як психосоціальна проблема
16. Переживання дитиною розлучення батьків
17. Шляхи пом'якшення впливу на дитину ситуації розлучення
18. Заходи щодо попередження розвитку кризи у дитини в построзлучний період
19. Суїцид як психосоціальне явище
20. Ознаки, за якими можна виявити ризик суїциду серед підлітків
21. Психосоціальна допомога підлітку-суїциденту
22. Депресивні та суїцидальні клієнти: форми психотерапевтичної роботи
23. Перша психологічна допомога пораненим військовослужбовцям
24. Сутність та особливості кризової психологічної допомоги
25. Специфіка роботи з окремими категоріями пацієнтів
26. Робота психологів-волонтерів із пораненими
27. Конструктивні способи виходу з кризи.
28. Копінг-стратегія як конструктивний вихід із кризи.
29. Деструктивні способи виходу з кризи.
30. Вікові та індивідуальні особливості виходу з кризи.

Рекомендована література

Основна:

- 1 Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості: навч. посіб. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015, С. 8-35.
- 2 Сгорова Є. В. та ін. (2014). Професійна орієнтація: підручник [за ред. О. М. Ігнатович], Кіровоград: Імекс-ЛТД., С. 159–199.
- 3 Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію, Львів: Видавництво Українського католицького університету, Свідчадо, 2014., 120 с.
- 4 Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук, К. : ТОВ «Видавницт- во «Логос», 2015., 207 с.
- 5 Тохтамиш О.М. Реабілітаційна психологія. Навчально-методичний посібник, Вінниця: ТОВ Віндрук., 2004., 102 с.
- 6 Титаренко Т.М. Кризове психологічне консультування , К.: Главник, 2004., 96 с.
- 7 Ягупов В. Військова психологія: Підручник, Київ: Тандем, 2004., 656с.

Додаткова:

8. Гурлева Т. Стрессова ситуація: допомогти самому собі, Практичний психолог: Школа, №05/2014. , С. 37-40.
9. Методичні рекомендації «Використання методів арт-терапії в реабілітації людей з проблемами психічного здоров'я» / За заг. ред. канд. мед. наук М. Л. Авраменка К.: Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів, 2008., 55 с.
10. Методичні рекомендації щодо врахування соціокультурних чинників в теорії та практиці психотерапевтичної допомоги особистості / за редакцією З. Г. Кісарчук., Кіровоград: Імекс-Лтд, 2013., 140 с.
11. Психологія поведінки на війні: практичний poradник. Навчальний посібник / колектив авторів; за заг. ред. В.І. Осьодла., К.: НУОУ, 2014., 125 с.
12. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В. Залеська та ін., Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014., 84с [URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/psychologichna-sluzhba/metodichka-080914.pdf>]